

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สังคมชนบทซึ่งเป็นสังคมที่มีวิถีการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ส่วนใหญ่จะอาศัยการเกษตรกรรมแบบธรรมชาติ ซึ่งในอดีตวิถีการผลิตจะเป็นไปอย่างเรียบง่าย ผลผลิตทางการเกษตรมีจำนวนน้อย เพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน และจัดสรรบางส่วนเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งจำเป็นที่ครอบครัวผลิตไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็น ข้าว พืช ผัก และการเลี้ยงไหม แต่ในปัจจุบันชาวชนบทประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ รูปแบบการผลิต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรต้องพบกับภาวะความแห้งแล้ง ผลผลิตไม่ได้ผล หน่วยผลิตซึ่งได้แก่ครอบครัวจึงต้องดิ้นรน เพื่อหารายได้เสริมจากผลผลิตทางการเกษตรหลัก ซึ่งได้แก่ การปลูกข้าว รายได้เสริมดังกล่าวมีทั้งนอกภาคเกษตรซึ่งได้แก่ การรับจ้าง รับราชการ และในภาคเกษตรได้แก่ การทำไร่ต่าง ๆ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทั้งนี้เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการ และค่าใช้จ่ายของครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวเกษตรกรในชนบทจึงมักจะประสบกับปัญหาทางด้านการจัดการ การวางแผน การตัดสินใจ และการแบ่งแรงงานของคนในครอบครัวอยู่เสมอ อาจเป็นเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ จะมีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่เป็นตัวผลักดัน และดึงให้ครอบครัวเกษตรกรเหล่านั้นต้องไปปรับตัว และแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ และการแบ่งแรงงานของครอบครัว เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และความไม่พออยู่พอกินของเกษตรกร โดยศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตไหม ทั้งนี้เพราะการผลิตไหมเป็นกิจกรรมเสริมรายได้ของเกษตรกร ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามระบบเศรษฐกิจ และความต้องการในตลาดค่อนข้างมาก และมีผลกระทบต่อครอบครัวเกษตรกรสูงเช่นเดียวกัน

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1 เพื่อศึกษาบทบาทระหว่างหญิงและชาย ในด้านการตัดสินใจในกระบวนการผลิตใหม่

5.1.2 เพื่อศึกษาบทบาทระหว่างหญิงและชาย ในด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่

5.1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจและการแบ่งแรงงานระหว่างหญิงและชายในกระบวนการผลิตใหม่

5.1.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแบ่งแรงงานระหว่างหญิง และชายในกระบวนการผลิตใหม่

5.2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย

5.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องบทบาทระหว่างเพศ แนวความคิดดังกล่าวได้กล่าวถึงความแตกต่างกันระหว่างเพศอันเนื่องมาจากสรีระทางกายภาพ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางสังคมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในสังคมรู้สึกถึงความแตกต่างกันทางเพศ นำไปสู่การปลูกฝังระบบคิดและส่งผลไปสู่การมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ

5.2.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีบทบาท ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีการตัดสินใจ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ได้กล่าวถึง หน่วยของสังคมจะต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะต้องดำรงสังคมไว้ให้อยู่รอด โดยหน่วยของสังคมนั้น ๆ จะต้องทำหน้าที่ตามที่สังคมกำหนดซึ่งเรียกว่าบทบาท ในการแสดงพฤติกรรมหรือแสดงบทบาทในแต่ละหน่วยบางครั้งเป็นไปตามที่สังคมต้องการ บางครั้งเป็นไปตามที่บุคคลนั้น ๆ ต้องการ หรือในบางครั้งการแสดงบทบาทไม่เป็นไปอย่างที่บุคคลนั้นต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละคนจะมีบทบาทมากมาย ตามความสลับซับซ้อนของสังคมนั้น ๆ ตามเงื่อนไขและแรงจูงใจต่าง ๆ ให้บุคคลรับฟังและตัดสินใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบใด ผลของพฤติกรรมในบางครั้งเป็นไปตามครรลองของสังคมและบุคคลอื่นต้องการ สังคมก็จะไม่เกิดปัญหาและความขัดแย้ง แต่ในบางครั้งก็ไม่เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ก็จะเกิดความไม่สมดุลของการอยู่ร่วมกัน ก็จะเกิดปัญหาและความขัดแย้ง ดังนั้นสังคมและสถาบัน ตลอดจนหน่วย

ต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของสังคมจึงต้องร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดดุลยภาพทางสังคมขึ้น ตั้งแต่สังคมที่เล็กที่สุด คือครอบครัว ไปจนถึงสังคมใหญ่ โดยรวม

5.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษา เป็นครอบครัวที่เลี้ยงไหมในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผู้ที่ให้ข้อมูลจะเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงหรือชาย หรือสมาชิกในครอบครัวที่รู้เรื่องราวและให้ข้อมูลของครอบครัวได้เป็นอย่างดี จะเป็นตัวแทนของครอบครัวในการตอบคำถาม จากประชากรจะทำการสุ่มเพื่อหากลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จำแนกตามตำบล ร้อยละ 30 จำนวน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลป่าหวายน้ำ และตำบลป่ามะนาว แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อหากลุ่มตัวอย่างหมู่บ้าน ได้จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสว่างหมู่ที่ 3 บ้านหนองเชียงซุย หมู่ที่ 4,5 บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 6 และบ้านหนองคลองน้อย หมู่ที่ 8 ซึ่งมีทั้งสิ้นจากข้อมูลมือสอง 204 ครอบครัว ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาทั้งหมด แต่เมื่อเข้าไปทำการเก็บข้อมูลปรากฏว่ามีบางครอบครัวได้เลิกเลี้ยงแล้ว ดังนั้นจึงเหลือเพียง 189 ครอบครัวที่ทำการศึกษาคงจริง เครื่องมือที่ใช้ศึกษามี 2 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของหญิงและชายในขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตไหม ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตไหม และแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลชุมชน ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการผลิตไหมแต่ละขั้นตอนทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ส่วนที่ 3 แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะจากผู้ให้สัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ความถี่ ใช้ตัวสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ค่า Gamma และไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กัน บทบาทด้านการตัดสินใจ และการแบ่งแรงงานระหว่างหญิงและชายในกระบวนการผลิตไหม และใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

แบบขั้นตอน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแบ่งแรงงานหญิงและชายในกระบวนการผลิตใหม่

5.4 ผลการศึกษา

5.4.1 บทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการตัดสินใจในกระบวนการผลิตใหม่พบว่าขั้นตอนการเตรียมการ ขั้นตอนการปลูก ขั้นตอนการเลี้ยง ส่วนใหญ่จะตัดสินใจร่วมกันระหว่างหญิงและชาย โดยคิดเป็นร้อยละ 51.8 ร้อยละ 63.0 และร้อยละ 53.4 ตามลำดับ ส่วนขั้นตอนการแปรรูปและการตลาด ส่วนใหญ่การตัดสินใจจะเป็นหญิงโดยคิดเป็นร้อยละ 82.0 และร้อยละ 61.9 ตามลำดับ เมื่อรวมเข้าเป็นกระบวนการพบว่าการตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.6

5.4.2 บทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่ พบว่าขั้นตอนการเตรียมการและขั้นตอนการปลูกหม่อน ส่วนใหญ่หญิงจะทำเท่ากับชาย คิดเป็นร้อยละ 59.8 และร้อยละ 74.6 ตามลำดับ ขั้นตอนการเลี้ยงใหม่ส่วนใหญ่หญิงทำมากกว่าชาย คิดเป็นร้อยละ 47.6 ขั้นตอนการแปรรูปส่วนใหญ่หญิงจะทำทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 68.8 และขั้นตอนการตลาด ส่วนใหญ่ชายทำมากกว่าหญิง คิดเป็นร้อยละ 43.4 เมื่อรวมเป็นกระบวนการแล้ว พบว่าส่วนใหญ่นึ่งจะทำเท่ากับชาย คิดเป็นร้อยละ 54.5

5.4.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจและการแบ่งแรงงานหญิงและชายในกระบวนการผลิตใหม่

5.4.3.1 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่ ในลักษณะความสัมพันธ์ของ 2 ตัวแปร (Bivariate Relationship) พบว่าความสามารถในการผลิต โอกาสในการมีส่วนร่วม ความเสี่ยงในการผลิต ความคาดหวังด้านผลประโยชน์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการตัดสินใจในกระบวนการผลิตใหม่ ดังตารางที่ 38 ดังนี้

ตารางที่ 38 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการตัดสินใจ
ในกระบวนการผลิตใหม่

ปัจจัย	Chi-Square	D.F.	Significance
1. รายได้	21.5614	6	.0150
2. ขนาดถือครองที่ดิน	16.3355	6	.0121
3. แหล่งความรู้	18.8988	6	.0043
4. การสนับสนุนจากภายนอก	14.7754	6	.0221
5. การเอาแบบอย่าง	35.2891	6	.0000
6. การรับรู้ความเสี่ยงในการผลิต	18.8135	6	.0045
7. ความคาดหวังผลประโยชน์	19.3255	6	.0036

5.4.3.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่ ในลักษณะความสัมพันธ์ของ 2 ตัวแปร (Bivariate Relationship) พบว่าความสามารถในการผลิต โอกาสในการมีส่วนร่วม ความเสี่ยงในการผลิต ความคาดหวังด้านผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการตัดสินใจในกระบวนการผลิตใหม่ ดังตารางที่ 39 ดังนี้

ตารางที่ 39 สรุปปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการตัดสินใจในกระบวนการผลิตใหม่

ปัจจัย	Chi-Square	D.F.	Significance
1. ความสามารถในการผลิต	15.7086	8	.0467
2. โอกาสในการมีส่วนร่วม	43.0601	8	.0000
3. การรับรู้ความเสี่ยงในการผลิต	19.3767	8	.0130
4. ความคาดหวังผลประโยชน์	16.1891	8	.0398

ตารางที่ 40 ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัย	การตัดสินใจ	การแบ่งแรงงาน
จำนวนแรงงานในครัวเรือน	X	X
รายได้	✓	X
ขนาดถือครองที่ดิน	✓	X
แหล่งความรู้	✓	X
การสนับสนุนจากภายนอก	✓	X
การเอาแบบอย่าง	✓	X
ความสามารถในการผลิต	X	✓ (*)
โอกาสในการมีส่วนร่วม	X	✓ (*)
ความขัดแย้งในบทบาท	X	X
ความเสี่ยงในการผลิต	✓	✓ (*)
ความคาดหวังในด้านผลประโยชน์	✓	✓

✓ = มีความสัมพันธ์, X = ไม่มีความสัมพันธ์, (*) = มีอิทธิพล

5.4.4 การหาความสัมพันธ์หลายตัวแปร (Multivariate Relationship) โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำนายความผันแปรของบทบาทระหว่างหญิงและชายด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ โอกาสในการมีส่วนร่วม ความเสี่ยงในการผลิต การเอาแบบอย่าง และความสามารถในการผลิต โดยที่ปัจจัยทั้งสี่ตัวร่วมกันอธิบายความผันแปรของบทบาทระหว่างหญิงและชาย ด้านการแบ่งแรงงานในกระบวนการผลิตใหม่ได้ร้อยละ 19.60

5.5 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.5.1 ระดับปฏิบัติ

การส่งเสริมบทบาทของหญิงและชายในการผลิตใหม่ในระดับปฏิบัติ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนดังต่อไปนี้

1) การให้โอกาสเกษตรกรทั้งหญิงและชาย โดยการอบรมและให้ความรู้ในกระบวนการผลิตใหม่ ตลอดจนการเสริมทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ในการผลิตใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าการตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นหญิง โดยเฉพาะในขั้นตอนการตลาด และการแปรรูป ผู้ชายจะมีบทบาทน้อยมาก หากมีการส่งเสริมให้ผู้ชายเข้าร่วมกับกิจกรรมด้านการแปรรูป และการตลาดมากขึ้น ก็จะทำให้ครอบครัวเกษตรกรที่ผลิตใหม่มีการตัดสินใจร่วมกันทั้งหญิงและชายมากขึ้น และนอกจากนี้การให้ความรู้ในด้านการตลาดจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกษตรกรได้รับรู้ระบบการตลาดอย่างถูกต้อง ทั้งในด้านผลประโยชน์ และอัตราความเสี่ยงต่าง ๆ เพราะการที่ครอบครัวเกษตรกรได้รับรู้ระบบตลาดอย่างถูกต้อง จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวไม่ว่าหญิงหรือชายสามารถเข้าใจขั้นตอนในด้านการตลาดและการลงทุน และสามารถวางแผนทดแทนกันได้ ในขณะที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่นั้นได้ จึงเป็นการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมทั้งด้านการตัดสินใจและการแบ่งแรงงานมากขึ้น

2) สนับสนุน ความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในระดับครอบครัว และสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหญิงและชาย เช่น เครื่องสาวไหม เครื่องอบรังไหมขนาดเล็ก และอุปกรณ์ในการเลี้ยงไหมที่ไม่ซับซ้อน ยุ่งยาก และราคาไม่สูงจนเกินกำลังซื้อของเกษตรกร ทั้งนี้เพราะการสนับสนุนความรู้ และ

ทักษะดังกล่าวเป็นการเพิ่มความสามารถในการผลิตให้กับสมาชิก ให้มีความมั่นใจในการผลิตใหม่ ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการผลิตใหม่จะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรตัดสินใจ และวางแผนด้านกำลังแรงงานในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องยิ่งขึ้น

5.5.2 ระดับนโยบาย

1) ควรมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาล เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ในการให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การลงทุน เทคโนโลยีวิทยาการ ตลาดรับซื้อผลผลิต และราคาผลผลิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในการผลิตใหม่ และในขณะเดียวกันเกษตรกรยังได้รับผลประโยชน์คู่กับการลงทุน

2) การให้ข่าวสารข้อมูล ควรมีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง ถูกต้อง และกระจายอย่างทั่วถึง ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ การจัดสรรแรงงาน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ให้ข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อมวลชน การอบรม การดูงาน ในการดำเนินงานดังกล่าวควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรทั้งหญิงและชายเข้ามามีส่วนร่วมควบคู่กันไป จากข้อเสนอแนะดังกล่าว เห็นได้ว่าการผลิตใหม่นอกจากจะมีบทบาทในเชิงสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ รองจากอาชีพหลัก คือ การทำนา เมื่อการผลิตใหม่เป็นรายได้ของครอบครัวไม่ได้ผล หรือขาดทุน สมาชิกในครอบครัวก็ต้องแยกย้ายกันออกไปรับจ้าง หรือทำงานอย่างอื่นเพื่อเป็นรายได้ให้กับครอบครัวทดแทนการผลิตใหม่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จ จึงเห็นว่าสภาพครอบครัวจึงมีสภาพที่แยกกันไปทำงานตามที่ต้องการ

สมาชิกในครอบครัวไม่ได้อยู่ร่วมกัน ถ้าหากรัฐบาลสามารถช่วยเหลือและดำเนินการได้ตามข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น การผลิตใหม่ก็จะเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านสนใจในการผลิตใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านมีความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ ที่ดิน เป็นทุนอยู่แล้ว เมื่อครอบครัวมีความหวัง สมาชิกก็จะกลับมาช่วยเหลือกันตัดสินใจ และระดมกำลังช่วยเหลือกัน ทำให้สภาพของครอบครัวชนบทที่แตกสลายลดน้อยลง หรือหมดไป

5.5.3 ข้อเสนอแนะการศึกษาด้านทฤษฎี : การตัดสินใจ

การศึกษารูปแบบการตัดสินใจของหญิงและชายในกระบวนการผลิตไหมครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาปัจจัยเพียงบางตัวเท่านั้น มีปัจจัยหลายตัวที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาเพิ่มเติมในกระบวนการผลิตไหม ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจ และกระทำทางสังคมของบุคคลจะประกอบด้วยความเชื่อ และเงื่อนไขหลาย ๆ อย่างรวมกัน ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และบุคคลอาจจะตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างเดียวกัน แต่เหตุผลหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการตัดสินใจจะแตกต่างกันไป ปัจจัยที่น่าจะทำการศึกษาเพิ่มเติมได้แก่ ความเชื่อ (Belief Orientation) ค่านิยม (Value) ขนบธรรมเนียม (Customs) ข้อผูกพัน (Commiment) และการบังคับ (Forces) ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะมีผลต่อการตัดสินใจและแบ่งงานของเกษตรกรในการผลิตไหมเพิ่มเติมมากขึ้น และนำไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาระบบการผลิต และแก้ไขปัญหาได้ตรงความต้องการมากยิ่งขึ้น

5.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาเพิ่มเติม

- 1) ในการศึกษาบทบาทด้านการตัดสินใจ และการแบ่งแรงงานระหว่างหญิงและชายในกระบวนการผลิตไหม ไม่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับอดีตกับปัจจุบัน ถ้ามีการศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติม อาจทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนยิ่งขึ้น
- 2) จากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยหลายปัจจัย ที่น่าจะมีการนำมาศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ ระดับการศึกษา อายุ และระยะเวลาในการเลี้ยงไหมแผนใหม่ ทั้งนี้เนื่องจาก ระดับการศึกษา อายุ และระยะเวลาในการเลี้ยงไหมแผนใหม่อาจเป็นปัจจัยที่ช่วยในการตัดสินใจ และแบ่งแรงงานที่เหมาะสมและแตกต่างกันไป

5.7 ข้อเสนอแนะเชิงระเบียบวิธีวิจัย

ในการออกแบบสอบถาม ตัวแปรที่เป็นนามบัญญัติ (Nonminal Scale) จะมีข้อจำกัดในด้านของการหาค่าสถิติขั้นสูง เช่น การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลายตัว ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เป็นต้น ดังนั้นในการหาค่าสถิติจึงควรเลือกวิธีการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับตัวแปรตามนามบัญญัติ แทนการใช้การวิเคราะห์

ถดถอยพหุคูณ เช่น การใช้ Multiple Discriminant Function แล้ว
ทดสอบด้วย Wilk's Lamda, Roy's Greatest Root Criterion และ
Pillai-Bartlett's V.